

Kde ležela zahrada Eden?

Obecně se má za to, že rajskou zahradu Eden zavlažovaly 4 řeky. Mnohokrát mne napadlo, jestli to byly tytéž řeky, které tečou dnes a zda by tak nešla vypátrat původní poloha Ráje. Žel Bible nám k tomu neposkytuje žádné další bližší informace. Jedinou řekou, kterou můžeme určit spolehlivě, je řeka Eufrat. Rajská zahrada se tedy nacházela někde na Blízkém východě. Ale kde přesně? Dovolte mi spolu s Vámi trochu zapátrat v zeměpise a dějepise. Protože nezaujatou práci křesťanského autora jsem na toto téma nenašel, použiji jako vodítko práci Nahuma Sarny, současného židovského učenice (Nahum M. Sarna, *The JPS Torah Commentary: Exodus* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991). V následujících třech odstavcích jsou použity citace s jeho práce.

Upozornění: následující řádky jsou jen úvahou. Rozhodně je neberte jako spolehlivé, prokázané důkazy a za žádných okolností nemohou nahradit biblický text nebo mu být postaveny na roveň. Berte je prosím jako námět k přemýšlení. Následující obrázek pochází z wikipedia.commons.

1) Čtyři řeky ráje

Je obecně známo, že rajskou zahradu zavlažovaly 4 řeky. Když se ale pozorně podíváme, zjistíme, že řada z nás tento text nejspíše četla celá léta špatně. 2. kapitola 1. knihy Mojžíšovy totiž od verše 10 hovoří (Překlad Bible kralické): „10 A řeka vycházela z Eden, k svlažování ráje, a odtud dělila se, a byla ve čtyři hlavní řeky. 11 Jméno jedné Píson, ta obchází všecku zemi Hevilah, kdež jest zlato. 12 A zlato země té jest výborné; tam jest i bdelium, a kámen onychin. 13 Jméno pak druhé řeky Gihon, ta obchází všecku zemi Chus. 14 A jméno řeky třetí Hiddekel, kteráž teče k východní straně Assyrské země. A řeka čtvrtá jest Eufrates)“. Překlad krále Jakuba a hebrejský originál to říká ještě jasněji: „And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became into four heads.“ Text lze přeložit jako: „řeka vycházela z Ráje k zavlažování zahrady, a za ním byla dělena na čtyři hlavní toky.“ I podle židovského výkladu a tradice se zdroj řeky nacházel mimo Ráj a řeka zahradou Eden protékala, čímž ji zavlažovala. A až za hranicemi zahrady

se dělila na čtyři různé toky.

Řeka, který vytékala ze zahrady Eden je v Genesis dále popisována: „*a odtud (pak) se dělila na čtyři (hlavní) řeky. Jméno první je Píson, která obchází všechnu zemi Hevilah, kdež jest zlato (a zlato země té jest výborné, tam jest i bdelium, a kámen onychon). Jméno druhé řeky je Gíhon, která obchází všecku zemi Chus. Jméno třetí řeky je Hiddekel, která teče k východní straně Assyrské země. A čtvrtá řeka jest Eufrates*“.

Zde, stejně jako v Genesis 13,10 se uvádí, že zahrada nebyla závislá na rozmarech sezónních dešťů. Někde za hranicemi rajske zahrady se řeka dělila na čtyři velké podtoky, což podle některých autorů může reprezentovat čtyři světové strany. Symbolicky by tak řeka ze zahrady Eden vysílala své životodárné vody do celého světa. Je zřejmé, že na Blízkém východě dnes neexistuje velká řeka, která se někde dělila do čtyř ramen směřujících do všech světových stran. Anebo ano? Můžeme některé dnešní toky identifikovat s v Bibli zmíněnými řekami? Zatímco řeka Eufrat (Eufrates) je jasná, otázka ostatních řek není vyřešena. Někteří badatelé dokonce zastávají názor, že jednotlivé řeky reprezentují jednotlivé tzv. "říční" civilizace (např. Nil – Egypt, Indie – Ganga). Text nám však nedává důvod se domnívat, že je míněn symbolicky, naopak obsahuje určité členy.

2) Řeka Hiddekel

V Bibli máme ještě jednu zmínku o řece Hiddekel. Nachází se v Daniel 10:4 *"Dne pak dvadctého čtvrtého měsíce prvního, když jsem byl na břehu řeky veliké, to jest Hiddekel."* Daniel pobýval v babylonském zajetí, což oblast značně zužuje. Spolu s údajem, že řeka Hiddekel tekla k východní straně Assyrské země. Ve většině biblických příběhů je Daniel coby vysoce postavený úředník zastížen v Babyloně – hlavním městě říše. Přestože povinnosti jej jistě leckdy zavedly mimo město, většinu života pravděpodobně strávil v oblasti centrální Babylonie. Jedinou další velkou řekou zde (mimo Eufrat) je řeka Tigris. Přestože to nelze prokázat s jistotou, jeví se Tigris jako nejpravděpodobnější kandidát na řeku Hiddekel.

3) Gíhon

"Jméno pak druhé řeky Gíhon, ta obchází všecku zemi Chus." Anglická Bible krále Jakuba i Bible Kralická překládá hebrejský termín "Kush" jako Chus nebo Kúš, což je slovo, které překladatelé přeložili jako krajiny Etiopie podle starého egyptského termínu. Tím se však dostáváme do problémů, protože Etiopie je od Eufratu i Tigridu velmi vzdálená a neexistuje jediná relevantní řeka, která by mohla být kandidátem. Myšlená trasa je přehrazena několika horskými pásmy a 2x mořem. Biblický učenec Efraim Speiser však navrhl zajímavé řešení. Slovo "Chus" nepovažuje za variantu slova "Kush – Etiopie", ale za variantu slova "Kashshu". Kashité byli národ, který provedl vojenský vpád do Mezopotámie okolo roku 1500 př. Kristem. Pocházeli z oblasti východně od Mezopotámie, která hrubě odpovídá dnešnímu Iránu. Rovněž termín "obcházet" stojí za povšimnutí. Východně od Eufratu a Tigridu teče směrem na západ řeka Karun se svým přítokem Karkheh. Vlévá se do Perského zálivu kousek východně od ústí Eufratu a Tigridu. Tyto řeky byly ve starověku důležitými obchodními tepnami do zemí Elam a Susa. Řeka Karun má navíc výrazně obloukový a meandrovitý tvar, neboť se na své cestě musí vypořádat s Zagroskými horami. Vzhledem k tomu, že hladina Perského zálivu byla v minulosti podstatně nižší, je možné, že Karun kdysi s Eufratem a Tigridem měli společné ústí. Poslední věta je však spekulativní.

4) Píson

"Jméno jedné Píson, ta obchází všecku zemi Hevilah, kdež jest zlato. A zlato země té jest výborné; tam jest i bdelium, a kámen onychin". O zemi Hevilah je v Bibli zmínka rovněž na dvou dalších místech – relevantnější z nich je v 1. Mojžíšově 25,18: *"A bydlili od Hevilah až do Sur, jenž jest proti Egyptu, když jdeš do Assyrie; před tváří všech bratří svých položil se."* Židovský historik Josephus Flavius identifikuje Píson jako indickou řeku Indus. Své tvrzení podpírá faktem, že v oblasti dnešního Pakistánu, při horním toku Indu, leží město stejného jména. Jiní za řeku Píson

považují Nil, rabí Aaron Marcus pak již zmiňovanou řeku Karun. Žádná z nich však nelze bez značné myšlenkové gymnastiky sladit s biblickým textem. Situaci komplikuje fakt, že ani zlato, ani bdelium či onyx se v Mezopotamii či oblasti Izraele ve zmíněném množství nenachází. Významná naleziště se však nachází v jižní Arábii v oblasti dnešní Saudské Arábie a Jemenu. Dále se ve starověku obé dováželo ze Somálska. Přesnou polohu země Hevilah nelze určit, Bible však naznačuje, že ležela v oblasti dnešní Arábie. Zde se nacházelo také známé starověké naleziště a zlaté doly Mahd adh Dhahab, o kterém se někteří učenci domnívají, že z něj získával zlato i král Šalamoun (považují jej za biblickou zemi Ofir). V Arábii však žádná velká řeka neteče. Zajímavé vysvětlení však přinesl satelitní průzkum a fotografie z oběžné dráhy. Podle nich se na Arabském poloostrově nachází vyschlé koryto velké řeky, která kdysi tekla napříč poloostrovem (od Rudého moře k Perskému zálivu). Koryto je z větší části skryto pod pískem pouště, jeho koncová část však je viditelná i dnes jako vádí al Batim. Vádí končí na břehu řeky Eufkrat, do kterého se vyschlá řeka kdysi vlévala (nebo do Perského zálivu poblíž ústí Eufratu). Celková délka vyschlé řeky je cca 800-1000km. Geologický průzkum odhalil pod povrchem pouště další říční usazeniny, které dokazují, že zmíněná řeka vznikla soutokem dvou hlavních ramen a spolu s menšími přítoky vytvářela celý říční systém. Jihozápadní rameno řeky pramenilo v oblasti, kde se těžilo zlato a kde se nacházel i výše zmiňovaný zlatý důl Mahd adh Dhahab. Shoda s Biblií je pozoruhodná.

Řada autorů se pouští do odvážných teorií. Mne osobně zaujala teorie, která klade místo zahrady Eden do oblasti nynějšího Perského zálivu. Teorie vychází z výše zmíněných faktů a názorů na identifikaci jednotlivých řek a jeví se nejvěrnější biblickému textu. Polohu rajské zahrady Eden klade pod úroveň současné mořské hladiny, zhruba do oblasti nynějšího ostrova Bubiyan. Archeologické a geologické nálezy ukazují, že v době zhruba 4000 let př. n. l. se břeh moře nacházel v Perském zálivu níže a podstatně dále na východ. Bylo zde suché říční údolí, do kterého by směřovaly dnešní toky Eufratu, Tigridu, Karunu a vyschlé nepojmenované arabské řeky. Bylo by jistě výborné považovat identifikaci Písonu, Gíhonu a Hiddekelu za uzavřené, nicméně zůstávají zde četné otázky a nejasnosti – text například popisuje přesně opačný směr toku všech řek. Tyto řeky by musely doslova téct do kopce. Je však nutno zohlednit také protinámitku zastánců teorie Edenu v oblasti Perského zálivu, že při Noeho potopě došlo k masivní tektonické činnosti a vrásnění, což bylo provázáno snížením některých oblastí Země a vyzdvižením jiných. Perský záliv a Blízký východ protíná zlomové pásmo, který je dodnes seismicky značně aktivní, dochází zde k zemětřesením. Pokles celé oblasti při změnách v rámci celosvětové potopy by mohl být vysvětlením, jde však o vysvětlení spekulativní, které nelze nijak objektivně podložit. Možná, že vědecké poznatky v budoucnu přinesou další informace, o které bychom studium mohli opřít. Skutečná poloha rajské zahrady však nejspíše nebude nikdy objasněna. I tak však toto malé myšlenkové cvičení ukazuje, že Bible je spolehlivým zdrojem informací a vykládání ne zcela jasného místa Bible jinými texty z ní spolehlivou metodou, jak se dopracovat k jejímu lepšímu pochopení. Přeji Vám do jejího studia mnoho zdaru.

Autor: Ondřej Fischer

Použitá literatura:

* Nahum M. Sarna, The JPS Torah Commentary: Exodus (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991)

* Has the Garden of Eden been located at last? Dora Jane Hamblin (www.ldolphin.org)

* <http://www.israel-a-history-of.com/biblical-garden-of-eden.html>

* en.wikipedia.org